

ROZGA (254) *sb f*

-ó- (45), -o- (5); -ó- : -o- *Mącz* (28:5); a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg N różga (65). ◊ *G* różgi (8). ◊ *D* różdze (5). ◊ *A* różgę (50). ◊ *I* różgą (42). ◊ *L* różdze (4). ◊ *V* różgo (1). ◊ *pl N* różgi (9). ◊ *G* różg (19) [w tym zapis: *rosk* (1)]. ◊ *D* różgãm (1). ◊ *A* różgi (19). ◊ *I* różgami (26); -ami (24), -(a)mi (2). ◊ *L* różgach (3); -ach (2), -ãch (1) *BielKron* (2:1). ◊ *du A* [cum nm] różdze (2) *Leop Zach* 11/7, *BudBib Zach* 11/7.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Długi i cienki kawałek drewna lub metalu: patyk, laska, pręt; virga Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; pertica Mącz* (167) : *Leop* 1.Par 11/23; *Rzekł mu [Mojżeszowi] Pan Bog/ porzuć rozgę którą małz w ręku ná zyeimię. Gdy porzucił słał lie z niey wąż BielKron* 28v; [w *Talmucie stoi:*] *A ták Moizefz potym przyzedłzy/ chynął nań swoią rozgą aż vmárł BielKron* 463, 28v, 29 [2 r.], 29v, 31, 31v [2 r.] (17); *Virga, Różgá/ pręt. Mącz* 499a; *SienLek* 157v [2 r.]; *SkarŻyw* 493; *Fascis – Choinka* z rozg do liekieri przywiazaną którą vrzimią przed bormistrzem nofzono. *Calep* 409a; *Rudis – Niewiprawoną rozga badz zelazna albo drzewiana. Calep* 930b, 1127b [4 r.]; *Tego wftykiego iáwny wizerunk rozgá oná Moizefzowá okázowálá/ którą gdy vderzył w opokę/ známienity ftrumień wody z niey wypłynął. WysKaz* 8, 8, 9 [2 r.].

Wyrażenia: bibl. »rozga Aaronowa« [szyk 5:2] (7): *Téfz aaronoua rozga fucha zakwytla zgalazyala y mygdaly urodzyla PatKaz III* 101; *BielKron* 41v [2 r.] 77v, 472v; *Rozgá Aaronowá [virga Aaron Vulg Num* 17/8; *rozcżka Aaronowá Leop*] *zákwitnęłá ná podpárćie iego kápłáńftwá. SkarŻyw* 493 *marg; Mieli/ práwi [św. Hieronim]/ kiedyś Zydzi we czći mieyfce święte/ iż w nim były Cherubiny/ y fkrzyniá teftámentu/ mánná/ rozgá Aaronowá/ y ołtarz złoty. WuJNT* 124.

»rozga sucha« (2): *PatKaz III* 101; *Aaron od łamego Bogá moc wziął ná kápłáńftwo [...]; y cudem to onym rokwtwienia rozgi fuchey/ [...] pokazał. SkarJedn* 30.

»złota rozga« (1): *Doiédź y Párthenopy [tj. Neapolu]/ á vyźrzyfz té láfy/ Gdzie złotéy różgi fzucał AEnnaeafz przed czáfy. KochFr* 52.

Szeregi:»rozga albo laska« (1): *ijżby wftytcy mlodzięncy fpokoleniá Dáwidowego [...] przifli do kołciola/ aby każdy nioł wręce rozgę albo láfkę OpecŻyw* 4.

»palica albo rozga« (1): *Pertica, Długá pálica [!] álbo różgá. Mącz* 293c.

Przen (3) : *Rozgá tedy oná [Mojżeszowa]/ to ielt opátrznóć Bołka/ z bogátych vbogie [jak z Egipcjan]/ á z vbogich bogáte [jak z Izraelitów] czyni. WysKaz* 9.

Wyrażenie: bibl. »rozga Aaronowa« (2): *PatKaz III* 94; *O Márya rozgo Aaronowá/ cudownym owocem opátrzona/ modl fie zá (nami) LatHar* 505.

a. *Narzędzie do bicia; ferula Mącz, Calep, Calag, Cn; flagrum Mącz, Calep, Cn; verber Mącz, Calep; flagellum PolAnt, Cn* (85) : *Verber, Pręt/ różgá/ wic y káżdá rzecz ynśza czym biyá yáko pálicá/ laská bić/ teź plágá dęgá. Mącz* 484b, 129c [2 r.], 340a; *CzechRozm* 226v; *SkarŻyw* 250; *Ferula, Baculus, sive virga qua puerorum manus feriuntur – Rozga, łáfzcżka [lege: laszcżka]. Calep* 416a; *Víkrom choć rozgá twoią ciáło záślepione/ Y żądzą próżną/ fzkodną napełnione SzarzRyt* B2.

W porównaniach (1): *Paweł s. do Gálátow w iij. káp. [Gal 3/24–25] piŕze/ iż vftáwicznie nád námi [zakon, tj. prawo] ftał iáko miŕtrz z rozgá/ vpomináiąc nas s powinności náłzych. RejPos* 15v; [Tegoć

tylko dotknę/ iż ty świadectwá tego vzywáľz rzkomo przeciw mnie/ áno mi ie iáko rozgę iednę/ ábym cię nią/ gdybym chciał chluftáľ/ ľam do ręku podáiefz. *CzechOdpis* 190].

Zwroty: »pod rozgá [= *w szkole*] być« (1): Hinc dicimus sub ferula esse, Pod rózgá być/ to yeľt/ ná nauce być. *Mącz* 125a.

»rozgami chwostać, schwostany (*a. uchostan*)« (1:2): Rozgami v prągerza yeľth vchoľtan a zmyáľta na wyczne czáľli wigayon *LibMal* 1552/171; [*heretykowie arianie*] poimawľzy go [*św. Ruperta*] fromotnie zelżyli/ y vbitego/ á rozgámi zchwoltánego/ z iego Biskupľtwá wygnáli. *SkarŻyw* 230; Widziaľem ongi iednę [*panienkę lekkich obyczajów*] z wypádáľą twarzá Pod kośćioľem siedzáca: á drugá rozgámi Kát chwoltaľ v pręgierzá *CiekPotr* 33.

»dać rozgá« (1): Streichen. Smágáć. Dáć rozgá. Caedere virgis, ferula. *Calep* 470a.

»rozgę podnieść« = *zagrozić chłostą* (1): że ná nie [*tj. niektórzy rodzice na swe dzieci*] nye telko rozgi podnyesć/ ále y pálcá zákrzywić nigdiby nye rádzi *GliczKsiąż* Gv.

»rozgá(-ami) (s)karać; rozgami karzác [= *karzący*]« = *ferula ferire* *Modrz* (5:1): KTo miľuie ľyná ľwego/ częľto go rozgá karze [*assiduabit flagella illi*]/ áby ná oľtátku wziáľ póciechę zniego. *BudBibEccli* 30/1[29/35]; ktorých [*dzieci*] leniľstwo á oľpáľość godzi się słowy káráć/ á ielľiby od powinności ľwey dáľeko oľtępowáľy/ tedy y rozgá ľkáráć sľuľzna rzecz ielť. *ModrzBaz* 11; *ReszHoz* 131; *WerKaz* 302; Virgator, Qui virgis caedit – Rozgami karzác. *Calep* 1127b; Złodźieia niedoroľká naprzod rozgá karzá: A wtory raz odchodzi z pryľkowána twarzá. *KlonWor* 37.

»(u)bić, bit(y) rozgá(-ami)« = *virgis caesus* *Vulg* [*szyk zmienny*] (11:4): *GliczKsiąż* F8; Batuo, Biyę kogo rózgá. *Mącz* 23d; Uri virgis, Rozgámi być bit. *Mącz* 508d, 129c; Niewdzięcznie go [*św. Wojciecha, gdy jako chłopiec uciekł ze szkoły*] Oćiec przyiaľ/ y iáko zbiegá rozgámi vbiľ/ y do ľzkoľy oddaľ *SkarŻyw* 352; Papielz pokutę ich zlećil S. Antoninowi/ ktory [...] bijáć ie rozgá po plecách (iáko ielť obyczay) od kłátwy rozgrzeľzył. *SkarŻyw* 413, 46, 151, 293, 532 [2 r.], 552; *CzechEp* 208; *WujNT* 2. *Cor* 11/25; *SkarKaz* 420a.

»rozgá uderzyć« [*szyk zmienny*] (2): Bo Sálomon on mądry Krol/ mowi [*Vulg Prov* 23/13]: Nieoddalay od dziećiećia twego kárności: Ielľi go vderzyłz rozgá nieumrze [*Si percusseris eum virga, non morietur*] *ModrzBaz* 11 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarKaz* 420a.

»rozgá(-ami) (u)siec« = *virgis caedere* *Mącz*, *Vulg*; *virgis lacerare* *Mącz* [*szyk zmienny*] (6): Caedere aliquem virgis ad necem, Rózgá kogo vľiec áż do ľmierći. *Mącz* 29d; Aliquem virgis lacerare, Vľiec kogo rózgámi áż do krwi. *Mącz* 181b, 499a; lud poľpolity siec rozgámi y bić kiyimi/ áľz do ľmierći drugie kazaľ. *SkarŻyw* 391, 250; *WujNT* Act 16/22.

»wzbierać rozgá« (1): żeby [*dzieci*] dobreimi byľy/ [...] [*rodzice*] máyá ich podczás wzbyeráć rozgá áľbo pręthem yákim inľfym. *GliczKsiąż* F6v.

Wyrażenie: »rozga do bicia« (1): Verber, Instrumentum verberandi – Rozga wľzelyaka do biczia. *Calep* 1111b.

Szeregi: »rozga, (albo) bicz« [*szyk 2:1*] (3): Cottabus, Swiľtanie gdy rozgá áľbo bicz gľos wydáye kiedy nim ľieka. *Mącz* 67a; tedy rozgá áľbo biczem káráć ich maćie [*rodzice swe dzieci*]/ iáko piľmo swięte vpomina. *WerKaz* 302; Flagrum – Bicz, rozga. *Calep* 422a.

»patyczka albo rozga« (1): Ferula, Páticzká álbo rózgá w łzkołách a feriendo dicta, Od bicia. *Mącz* 125a.

»rozga albo pręt« (1): *GliczKsiąż* F6v cf »wzbierać rozgą.« »rozga abo trzcina« (1): [gdy ojciec żartobliwie prosi synka o obronę] Aliści dziatki [...] / do rozgi ábo trzciny fie wćiekáią / ábo ládá trzafkę w ręce biorą y do Oycá mowią. Oto tym Tátu / [...] zábiję tego co cię bił *CzechRozm* 237v.

W przeni (4) : Ktory folguie rozdze [Qui parcit virgae] / nienawidzi fyná fwego: á ktory go miłuię / przynagláię go wczy. *LeopProv* 13/24 [przekład tego samego tekstu *RejPosWstaw*, *SkarKaz*]; Inscribe etiam significat lacerare, Inscribe tergum virgis, Pośládek nácechowác rózgámi. *Mącz* 375b; *RejPosWstaw* [413]v; *SkarKaz* 420a.

Przeni (31) : Z rozgáli mam przyść do was [1. Cor 4/21.] (-) Apofstołowie y ich namieftnicy máią moc karánia wyftępných *WujNT* 587; [Na Wołyń też i na Podlasie, żeby rózgę gotować miano o tem niceśmy jeszcze nie słyszeli *ListyZygmAug* 1563/441; podáliście mu ná fię rozgi wżyfcy wy ktorzy Papieżá więcey niż Ewángeliey Kryftułowey słuchaćie *Respons* D4v].

rozga czego (4): A co przez rozgę wft [rozumie prorok; *Is* 11/4] / to zás wykłáda / iż duchá warg. *CzechEp* 298. Cf *Zwrot*.

rozga czyja (1): Nie wefel fie Peleśzećie wżytek [tj. *Filistyni*] że złamáná rozgá wbiyce twego / bo z korzeniá wężowego wynidzie zmija / á płód iey (wąż) goráiący / y lataiący. *BudBib Is* 14/29.

W przeciwstawieniu: »rozga ... miłość« (1): Coż wolicie? z rozgáli mam przyść do was; czyli z miłością / y z duchem éichości? *WujNT* 1. Cor 4/21.

Zwrot: »uderzyć, bić rozgą [czego]« (2:1): y [Pan] vderzy ziemię rozgá wftá swoich [et percutiet terram in virga oris sui] / á duchem warg swoich zabiie niepobożnego. *BibRadzIs* 11/4, I 358d marg; *CzechEp* 298. [Zawsze przekład tego samego tekstu.]

Wyrażenie: »rozga żelazna« = narzędzie kary [szyk 2:1] (3): [Bóg obiecuie] iż miał tego fwego pomázáncá fyná fwego miłego / krolem ná gorze Syońfkiey wyftáwić / y iemu do ręku podác rozgę żelázná [virga ferrea *Vulg Ps* 2/9] / ktorá miał skruźyć sprzećiwniki swoie *NiemObr* 21, 21 [2 r.].

a) *Chłosta, bicie* (5) : Skoro fię wżkole / [...] wyznánia wiáry / [...] náuczył: od tego czáfu / áni namowá miękka / áni oftra: áni świeże rozgi niepomogły: áby on domowy iad [tj. *ojcowskie kacerstwo*] / [...] przypuścić w ferce chćiał. *SkarŻyw* 371.

Wyrażenie: bibl. »rozga karania (a. karność)« = *virga correctionis* *PolAnt* (2); *RejPosWstaw* [413]v; Głupftwo ieft przywiázáne do ferćá dziećinnego: ále rozgá kárności [virga disciplinae *Vulg Prov* 22/15] wypędzi ie. *SkarKaz* 420a; [*BibRadz Prov* 22/15].

Szeregi: »i bicie, i rozgi« (1): A on iufz nie tylko vpominánie / ále y bicie / y rozgi mile od niego przyimowál: y we wżytkim żywotá fwego poprawowál. *SkarŻyw* 333.

»rozga i karanie« (1): Rozgá y karánie [virga atque correptio *Vulg Prov* 29/15] dáie mądrość / á dziećię ktoremu dáią fwawolą / pohánbia mátkę swoię. *SkarKaz* 420a.

b) *Symbol kary bożej* (15) : Y pobudzi Pan zaftępow przećiw iemu [*Asyryjczykowi*] bicz iáko w porażce Mádiánfkiey ná opoce Ore / á rozgę swoię nád Morzem / y podniefie iá w Egiptćie. *BibRadz Is* 10/26; kárność twoiá [Panie] nádemną / y rozgá twoiá tá mię náuczy. *LatHar* 593.

rozga czego (9): *LeopIs* 10/5; á ná ten čás rozgi twey zápalczywości od nich rácz oddálic/ kiedy fię zechcą [...] nabożnie ku tobie fklónic. *LatHar* 623. Cf *Wyrażenia*.

W połączeniu szeregowym (1): (*marg*) Co ieft krzyż? (-) Nic innego iedno wízeláki niewczás/ vtrapienie/ przelládowanie [...]. Ktore też w ítárym przymierzu/ bicźmi/ kubkám/ láfka/ y rozgá etc. názywáne bywáły. *CzechRozm* 225v.

Zwrot: »pokarać rozgą(-ami)« = *flagellare PolAnt* [szyk zmienny] (3): *BibRadz* I 363c *marg*, *Tob* 11/11; Błogófláwiony ieftes o Boże/ [...] boś mię pokarał twemi rozgámi/ y zmiłowałes fię náde mną/ oto widzę fyná mego Tobiafzá. *BudBib* *Tob* 11/11.

Wyrażenia: »rozga karania« (1): A w rozdze karánia fwego náwiedzę tu ich [grzeszników] złości *LubPs* T5.

»rozga ramienia« = *groźba kary* (6): Abowiem iárzmo brzemieniá iego [*narodu wybranego*]/ y rozgę rámieniá iego [*virgam humeri eius*]/ y berło poborce iego/ tyś ieft zwyciężył [*Panie*] *LeopIs* 9/4 [*przekład tego samego tekstu RejPos* 15 [2 r.]]; baczyć mamy/ iż [*po narodzeniu Jezusa*] ieft złamána rozgá rámieniá náfzego/ to ieft/ on grzech pirworodny [*tj. została zaniechana kara za grzech*] *RejPos* 17, 15 [2 r.], 15v [2 r.].

Szereg: »rozga i kij« (1): Biádá Afífuruwi [*tj. Asyryjczykom*]/ rozga pierzchliwości moiey/ y kiy [*virga ... et baculus*] moy ieft/ w ręku ich rozgniewanie moie. *Leop Is* 10/5.

c) *Wojna* (1) :

Zwrot: »uderzyć rozgą« (1):nie boy fię Afífyryczyká [*ludu mój*]/ vderzy cię rozgą/ y kiy fwoy podniefie ná cię [*In virga percutiet te, et baculum suum levabit super te*] *BibRadz Is* 10/24.

b. *Atrybut* (14) :

a. *Kaduceusz, znak posła pokoju; caduceus Mącz* (6) : Merkuriusz był pofeł od bogow/ ktorego fláli z rozgą/ Kaducea zwano *BielKron* 20v; Spuryus y Aucyo íprawce Rzymfcy przypádlí prędko [...]/ rozgi chroftowe zá sobą wlokąc po ziemi (bo ták pierwey obyczáy mieli/ iż tákim pokoy dawano iáko pokoiá poftom [...]) *BielSpr* 41; FAbius Cefarz Rzymfki/ [...] poftał pofty pokoiá y walki (ktore zowią *Caduceatores*) y znáki/ tho ieft rohatjnę y rozgę/ ktore snich chcą sobie wybrać/ ielli rozgę ná pokoy/ czyli Rohátynę ná walkę *BielSpr* 48v.

Wyrażenia:»heroldska rozga« (1):Caduceus, vel caduceum, Virga Mercurii, Pálcat, álbo/ laská/ którą pokóy/ álbo przemierze známionowano/ v ítárych Heroldska różgá/ álbo laská. *Mącz* 29a.

»rozga poselska« (1): á gdy [*potwór Argus*] drugimi [*oczami*] widzyał [*podczas gdy inne spały*]/ Merkuriusz tknął go rozgą pofelfká/ vlnął ná drugie/ á gdy zálnął ná wízytki oczy/ zabił go. *BielKron* 20v.

Szereg: »rozga albo laska« (1): *Mącz* 29a cf »heroldska rozga«.

β. *Berło władcy* (6) : Krol [...] podniofł ná nię [*na Hester*] rozgę złotą [*na znak łaski*]/ ktora powftawfzy całowálá rozgę. *BielKron* 115.

rozga czego (2): Rozgá ípráwiedliowości/ rozgá Krolieftwá twego [*virga directionis virga regni tui*] *Vulg Ps* 44/7/ etc. *BialKaz* E3v.

Wyrażenie: »rozga złota« (3): *HistJóz* B4; á ieft to práwo/ iż ktoby wšzedł do niego [do króla] kiedy go nie wzwą/ gárdło mu płáci/ chybá ná kogo rozgę śwá złotá [*auream virgam Vulg Esth* 4/11; złotá lafkę *Leop*; sceptrum złote *BibRadz*] podniefie. *BielKron* 115, 115.

γ. Laska Bachusa i bachantów (1) : Narthex Graecis. Latine Ferula [...]. Narthecophori, ministri Bacchi quasi feruligeri, Słudzy/ popi Bachułowi/ którzy w świętobliwości báčchułowe różgi tákowe nošili. *Mącz* 241b.

δ. Laska wyzwolonego gladiatora (1) :

Szereg:»rozga albo pręt« (1): Rudis, Rózgá álbo pręt którą sźermierze y zapásnici wolni bywáli pułzczáni z sźkoły y z wrzędu sźermierskiego. Hinc accipitur pro libertate, Miáłto zwolenštwá y sźwiebody. *Mącz* 359c.

c. Uschnięta gałąź, chrust; sarmentum Mącz [zawsze pl] (8) : *BierEz* I4; *BielKron* 314v; Sarmentitius, Co z odrzezánych gąłęzi [!] winnych yeft. [...] Sarmentosus, Pełny tákowych obrzezánych różg. *Mącz* 368d.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy drzewa (1): Ogień vdźiáławšzy z rozg láfkowych/ álbo brzozowych/ wroblę młode ná nim špal *SienLek* 77v.

Wyrażenie: »rozgi suche« [*szyk* 2:1] (3): *BierEz* I4; *FalZioł* I 70c; [Turcy] nágotowáli teź rozg fuchych/ fiárki z prochem/ iż kiedy poydą przez przykop nietylko ie sźtrzelbą bić/ ále y ogniem pálic *BielKron* 314v.

Szereg: »rozgi albo gałązki« (1): Sarmentum, Rózgi álbo gąłaski/ które od winá odrzezuyą/ mogą teź być zwáne traski álbo wiory. *Mącz* 368d.

d. Laska pasterska (7) : Teź káżdá dziefięcíná zwielkiego bydlá y zdrobu wšzego cokolwiek idzie pod rozgá [*sub virga*]/ káždé dziefiáte będzie sźwięte Iehowie. *BudBibLev* 27/32.

Szereg: »rozga i kij« (1): Rozgá twoiá/ y kiy twoy/ tyć mię poćieszyły. Pfál: 23. v 4 [*Vulg* 22/4]. *CzechRozm* 225v.

W przen (5) : Y wzięłem šobie dwie rozdze/ iednąm názwáł (Noám) to ieft ochędoźnošć á drugám názwáł (Hoblim) to ieft Powroškiem: y páslem trzodę. *Leop Zach* 11/7, *Zach* 11/10, 14; *BudBib Zach* 11/7, 10.

e. Materiał na plecionkę (4) : w nocy tedy poczyniwšzy z rozg kołze/ náfy páli w nie źiemie/ ná wzwyš iáko człówek za ktorými działá zákryli *BielKron* 314v; Virgeus, Rózdžány/ chroštowy co z rósg yeft. *Mącz* 499a.

Wyrażenie: »z rozg upleciony« [*szyk* 1:1] (2): Myęšzkánya ludzyom nye tákie páłace álbo kámyenice yákie/ yáko teraz Włóšy álbo nášly cyesle buduyą/ ále budki vplecyone z rosk. *GliczKsiqž* H2v; ktorzy ná šnopkách z Tawołhowych [*tj. (prawdopodobnie) tawułowych*] rozg vpleciónych [...] Rzeki przepłynęli. *StryjKron* 260.

f. Róždžka czarnoksięska (2) :

rozga czego [= z czego] (1): *BielKron* 122v cf *Zwrot*.

Zwrot: »kinać rozgá« (1): [*Nektanabo*] pokuřzał cžárov/ pušcił wołk ná ciepłá wodę ná miednicę/ wczynił okręty y ludzye z wołku/ máiac rozgę w ręku drzewá Hebeny/ kiedy kinał rozgá ruřzáły šie okręty wołkowe z ludźmi *BielKron* 122v.

2. Część rośliny (87) :

a. *Galązka, witka (najczęściej już oderwana od rośliny); ramus Mymer¹, BartBydg, HistAl, Vulg, Mącz; virga HistAl, Vulg, PolAnt, Cn; frons HistAl, Mącz; brachium, pertica Mącz (54) : BierEz 89; Y on to iest tzołmy go w niedzielę przywitani/ gdyłmy kwiátki ij rozgi przed nim miotali OpecŻyw 117v; Ramus. Zweyg. Rozga. Mymer¹ 20; Ramus, quod a radice seu a trunco manat, rozga BartBydg 129; Ten przeto Virgiliuszem nazwan był że sie iego maciezey [!] wełnie zdało iakoby vrodziła nieiaką rozgę, bo połączenie zową virga rozga BielŻyw 122; HistAl F6v; GroicPorz mmv; LeopGen 30/41; tákież iábłká mu [Tantalowi za pokutę] ná rozgach wifiały do fámej gęby á łaknął/ co chciał iábłká gębą dofiądż to sie mu vmykło. BielKron 21; Kato przyniożł ná rozdze świeżych Fig wielkich BielKron 129v, 72v, 268v, 443, 455; Spadix, [...] też różgá od drzewá Dáctilowego odłamána. Mącz 403d, 26d, 293c, 302d; ktory [grzech pierworodny] był wlan ná nas prze zákazáne ono drzewo á onę rozgę złomioną w Ráiu. RejPos 17, 15v [2 r.]; Vrwał różgę/ różgá fye wżłoto obróciłá. KochDz 107; ArtKanc E6; Káždy członek flábość swoię czuie/ gdy się od ciála odrywa. Iáko rozgá od drzewá odcięta/ mowi Pan/ wnet vmiera. SkarKazSej 676b; Gdyż oto chłop głupi/ dla nędznego brzuchá/ Wpada w ciężką niewola/ iáko w fmołę muchá: Iáko ptafzek ná rozgę lepem powleczoną: Iáko rybá ná wędę w glistę obleczoną. KlonWor 27; [gdy [chrobaczkowie (jedwabników)] dorosta/ náftáwiác im różg po izbie/ álbo komnácie/ á oné polázá po różgách/ czyniac dómki okrągłe UrzędowHerb 383a].*

rozga czego (2): FalZioł I 37b; Alexander thedy przykazał Rycerzom fwym áby fiekli rozgi drzew á zioła rwali iżby ie miotháli przed nogi koniom y mułom. HistAl E8v.

rozga z czego (1): Moy miły brácie/ prze bog cie profzę o kilka rozg s thego drzewá/ ábym ie wżczepił w mym fádu. GórnDworz R6.

W połączeniu z nazwą rośliny [zawsze ai; rozga + przydawka (10), przydawka + rozga (1)] (11): OpecŻyw 71v; HistAl Av; Ale ona przyłeciála [!] do niego [gołębica do Noego] kwieczorowi/ niofąc rozgę oliwną z zielonym liściem [!] w vftách swoich. Leop Gen 8/11 [przekład tego samego tekstu] BielKron 5, 443; Palma item, Dáctilowe drzewo. [...] Metaphoricos, Różgá pálmowa którą zwykli cy ność którzy zwićięstwo otrzymáli. Mącz [274]a, 186a; Albo w ocie warz ípodnią fkorke rozg bżowych/ á ono [...] ná czeluść [tj. na szczękę] przykłáday. SienLek 78; LatHar 352, 354 [2 r.]; [Tedy nábrawży Iakob rozg Topolowych zielonych/ y Migdałowych/ y Iáworowych/ mieyfcmi ie obłupił Leop 1575 Gen 30/37].

W porównaniu (1): A co sie też ná wiadomość woley Bożey ogládałz/ którą Chrístus w łobie miał/ tedy y to nieprzyłtoynie czyniřz: gdy sie nią od wykonániá powinowáctwá fwego/ iáko iáką rozgá gęftá/ od gorácości floneczney/ záłłonic chceřz. CzechRozm 228v.

Wyrażenia: »majowa rozga« (1): Frons, Galás [!] wełpolek sliściem/ to yeft zielona á máyowa różgá. Mącz 137c.

»zielona rozga« (1): Mącz 137c cf »majowa rozga«.

Przen (1) :

W połączeniu z nazwą rośliny [ai] (1):ta [Maryja] [...] rozgá [lege: rozgę] olywną criřtuła zmyłofyerdzya uyelkyego wczyelonego wkwythnączym lyřczyu [...] wzyuoczye przyniořła PatKaz III 100v.

α. *W transakcji kupna-sprzedaży: symbol przekazania własności nabywcy (10)* : Nie iest różgá imieniem [tj. *majątkiem*]/ ále iest pewnym skutecznégó przedánia onégó v Prává znákiem. *OrzQuin* T3v, T3v [2 r.].

Zwrot: »rozgę wzdawać (*a. oddawać, a. dać, a. podać*); podanie rozgi [szyk *zmienny*] (5;1):Obyczay zdawánia Imienia ftoiącego przes włożenie czapki álbo podánie zieloney rozgi. *GroicPorz* nn3v, l2v, l4; bywałés ty kiedy przy Právie Niemieckim/ gdy ieden drugiemu imienié przedáiąc/ Sądownie różgę wzdawa? *OrzQuin* T3v; Wzdawáiąc różgę ieden ku drugiemu ták mówi: Oto ia tobie wzdáię imienié fwié/ ze wżyfłtkim Právem/ ták iákom fám miał: y zá tym v Prává oddáie Kupcowi Różgę. *OrzQuin* T3v; [Przed tymże prawem stanąwszy oblicznie [...] wyznali, że sie im dosyć stało z leżącego i z żywiącego imienia. Nadto i różgę podali. *KsięgiSądŁąck* 1566 nr188; *KsięgaSądTrześ* 1590 nr1448].

Wyrażenie: »zielona rozga« [szyk 3:1] (4): Albo iáko indzie iest obyczay/ [sędzia *potwierdzając kupno*] zieloną rozgę kupuiącemu w rękę dáie *GroicPorz* l2v, l2v *margin*, l4, nn3v; [na czo then Wawrzinięecz Iendrzeiowicz lithkvpem popil i zapisacz dal, a then Macziei Debni kv liepsemv swiadeczthwv rozga zielona podal, czo prawo przyelo. *KsięgaSądTrześ* 1590 nr1448]. Cf [»pod zieloną rozgá«].

[*Wyrażenia przyimkowe*: »pod rozgę«: [kupujący] dal zarazem pod rozge dwýe grziwnýe, a na rathi ma placicz po dwie grziwnýe asz do zupełný zaplathi *KsięgaSądTrześ* 1577 nr1292, 1577 nr1296, 1589 nr1441.

»pod rozgá«: A ten przerzeczony Jądrzej Bańka ma wiekuísie i z potunki swymi pokojne używanie za swą zapłatá i za zdaniem pod różgá tych przerzeczonych dziedziców dzieci Tomka nieboszczyka. *KsięgiSądŁąck* 1557 nr 150.

~ *W charakterystycznych połączeniach*: pod rozgá *przedać, spuścić, (w)zdać* [co]; *zdanie pod rozgá*.

Wyrażenie: »pod zieloną rozgá« [szyk *zmienny*]: Które imienie albo rolá swá jest jemu dobrowolnie zdał pod różgá zieloną. *KsięgaSądIwk* 59, 48; *ProtokWoźnik* 1547 nr 90; *KsięgiSądWiej* 1551 nr 848, 1577 nr 4941, 1578 nr 911, 1579 nr 4871, 1586 nr 7069, 1599 nr 7088; *KsięgiSądŁąck* 1572 nr 223; *KsięgaSądTrześ*1595 nr 1492. ~]

b. *Pęd, odrośl; talea, thyrsus Mącz; virgultum Calep* (33) : Virga quae de ramis pullulat. Eyn rutt. Rozgá. *Murm* 104; TO ziele [pępkowe] ma lift podobny fzałwiowemu liftu/ ktory lift obeymuie rozgi przy kthorych rofcie *FalZioł* I 111a, I 147c; Y fniło fie Aftyáfowi/ że z żywotá iego corki/ [...] wyroflá rozgá/ á tá rozgá fwemi gáłęzyámi záflóniá wżytkę Azyá. *BielKron* 112, 16v, 319 [2 r.]; Thyrsus, Wízelákich zioł nác álbo różgá. *Mącz* 455c; *SkarŻyw* 13; *KochEpitCat* 111; Virgulta – Rozgi pekaiace fie. *Calep* 1127b; Różgá odcięta od pniá/ iefli w ziemi ftánie/ Zá krótki czas ták wielka/ iáko mác powftánie *GórnTroas* 40; [áby pniak pułzczał z siebie gáłázki z ktorychby zásię pochodziły rozgi/ á z rozg látorośli płodne y owoc dáwáiące *Cresc* 1571 375 (*Linde*); á náiedney rozdze czudnieyfzey widzialem kwiat barzo czudny *JanKoszŻyw* A3v].

Fraza: »rozga wyrosła (*a. rozgi wyrastają*)« [szyk *zmienny*] (3): ten [konik, tj. *koniczyna*] iefth wzwyż na trzy piędzi/ rozgi fniego gęfto wyraftaiá *FalZioł* I 147c; *BielKron* 112; kłodá leży/ á ze pniá przedfię Nowa rozgá wyroflá/ y nád nádzieię Prętko ku gorze idzie. *KochOdpr* D2.

Wyrażenia: »rozga winna« = *vitis Mącz*, *Cn* (2): *Morosa vitis*, Rozgá winna dziwnie á krziwo roftąca. *Mącz* 233c, 177b.

»rozga zielona« (1): Iáko ptak/ kiedy towárzyfzá zbędzie/ Nigdy ná rózdze zielónéy nie síędzie/ A między bóry/ y puftémi láfy/ Sam ieden lata *KochPieś* 19.

Szereg: »gałąź i (albo) rozga« (2): *Talea*, Gąłąź álbo rozga z dołu y z wierzchu obcięta którą w ziemię władzáyą. *Mącz* 438d; z iednego pniá tak wiele gąłęzi y rozg ożywia fię y roście *SkarJedn* 54.

Przen; *virga PolAnt* (13) : *KromRozm III Dv*; *BibRadz Mich* 6/9; A miáfto ich nas Pan Bog wfczcił w mácićę Abráámowę/ gdy rozgi (to ielt żydowie) pośchły. *BielKron* 13v, 42v; *BiałKat* a4; bo tworcem wfcztykch on (ielt)/ á Izráel rozgá dziedzictwá iego/ Iehowá Ceweoth imię iego. *BudBib Ier* 10/16; Rozwiódlés [*Panie*] iéy [*swej winnicy*] płodné rózgi do morzá lámego/ A iéy piękne látorośli do brodu wielkiego. *KochPs* 121.

a) *O gałęziach drzewa genealogicznego* (3) : Drzewo krewności/ Ielt [...] Drzewu Przyrodzonemu podobne/ máiące w łobie pień y rozgi *GroicPorz* ffv; Rozgá rodzáiu Páná Kryftulá. *BielKron* 19v, 74v.

b) *O potomstwie* (3) : [Wynidzie rozczká z korzenia ielśe, á kwiát] [*Is* 11/1] Ták to z Zydowfkiégo przełóżyli 70. tłumácze/ á z nimi y Hieron: ś. powiádáiąc/ iż rózgá znáczy Pánnę Máryią/ á kwiát Páná Chrifftulá. *WujBib* 762.]

Wyrażenie: »zielona rozga« (1): ta blogoślauyona panna uyfyguouana zyeloney rófdze która uyfzła fkorzenya yelśe *PatKaz II* 57.

Szereg: »rozga a (albo) latorośl« (2): Tá rozgá álbo latorośl był Ptolemeus Euorgetes brat Bernice *BibRadz I* 453d *marg*; Y wynidzie rozgá ze pniá Izáiego/ á latorośl z korzenia iego wyroście [*Vulg Is* 11/1] *CzechEp* 298.

Synonimy: **1.** *pręt*; **b.β.** *berło*; **2.a.** *gałązka*.